

מימין למעלה ובכיוון השעון: אליעד בחוות עפאים; בטבע; קוטפים; עמית מאיר ויוסי מונטג; מסע; גוזמים שיחי עגבניות; חצבה, ארוחת הערב של חניכי אדם ואדמה

חינוך עתידני: עולים על הגל עם טורייה ומגל

ישראל 2017. אנשי תנועת השומר החדש חושבים על העתיד ומחזירים בני נוער בעלי כושר מנהיגות אל ערכי היסוד של הציונות מקדמת דנא: עבודת אדמה, שמירה, התנדבות. הם מקווים לעורר טרנד חלוצי חדש-ישן. מה בעניין שיתוף פעולה יהודי-ערבי? לא על כל שאלה יש להם תשובה...

איריס הרפז

ת עמית מאיר ויוסי מונטאג, מנהלי בית הספר התיכון אדם ואדמה, קמפוס חינוכי חקלאי של תנועת השומר החדש הממוקם בחצבה שבערבה, אני פוגשת בדיוק כשהם חוזרים ממסע ים לים (מחוף הים התיכון לים כנרת) עם תלמידי שכבת י"א. "משמעות ההחלטה לחזור לכאן", אומר מאיר, שגדל ביישוב חצבה, עזב אותו וחזר אליו עם אשתו החיפאית, "חורגת מהצורך לעזור בחקלאות. זו משימה חינוכית, פוליטית, חברתית וערכית".

מאיר ומונטאג נפגשו בצבא ב-669, יחידת עילית של חיל האוויר. לאחר הצבא כל אחד מהם הגיע בדרכו שלו לעסוק בחינוך. הם נפגשו בקיבוץ חצבה כדי להקים בית ספר תיכון שמוכיח קצת את כפרי הנוער החקלאיים של פעם. בשונה מכפרי הנוער שנתנו מענה לאלה שהתקשו לחיות בסביבה משפחתית טבעית, בית הספר

אדמה הוא "סירת מטכ"ל". התלמידים שמצטרפים לבית הספר בגיל 15 עוזבים את בתיהם לטובת חיי פנימייה במסגרת נוקשה שכוללת השכמה לילית, עבודה בחקלאות שנמשכת ממש עד 11 בבוקר ולימודי תיכון מלאים, ללא פשרות, שמתחילים בצהריים. בתוכנית לומדים 25 בני נוער בשכבות י"א, י"ב, י"ג, והיא מוגדרת כפילוסופיה חינוכית בתנועת השומר החדש.

אליעד מחיפה, שנמנה עם המחזור הראשון בתוכנית, מספר על התימהון של ההורים והחברים. "לא הבינו למה אני רוצה לעזוב. הצטיינתי בלימודים. החברים היו נגד. ההורים קיבלו את זה בסקפטיות. 'ללכת לבית ספר ניסיוני חדש? למה לך?'. אבל הרצון שלי לעשות משהו שונה עשה את שלו. אני אוהב את זה שבמקום לדבר אתי על ציונות מדברים אתנו על כמה חשוב לעבוד בחקלאות. התחושה שלי בסוף יום עבודה היא שאני עושה ציונות ולא מדבר עליה. אני חי כאן את הרוח ההתנדבותית שכל כך הרבה מדברים עליה בתיכונים".

מה זאת אומרת? "פה יש חבר'ה שמוכנים לוותר על הרבה

דברים אחרים כדי לשבת ולשמור על שטחים חקלאיים בלילה, כי זה חשוב וכי אף אחד חוץ מאתנו לא באמת מוכן לעשות את זה. יש כאן חבר'ה ימנים ושמאלנים שמסדרים מצוין. יש חילוקי דעות, אבל הכול נשאר בגדר הוויכוח".

אורי מגיע מקיבוץ בצפון, ומספר שהאפשרות לעבוד בחקלאות משכה אותו לתוכנית. מעיין מתקוע מספרת שהיא חיפשה משהו אחר, שמעז על התוכנית והחליטה להצטרף.

נדלקת על קימה בחמש בבוקר?

מעייין: "ממש קשה לי לקום מוקדם, אבל זה קורה. בכל בוקר אני קמה. יש המון המון בקרים שלא בא לי לקום. ואז השעון המעורר מתעקש ואני מתעקשת בחזרה ואומרת 'עוד חמש דקות' וברור שאני שואלת את עצמי למה לי לקום, אבל אז אני נזכרת שיש חקלאי שזקוק לי. זאת אומרת הם בונים עלינו".

וזה מגבעת שמואל מצטרפת אלינו ומתקנת: "קודם כול זה ארבע וחצי ולא חמש, אבל זו שגרה הרבה יותר טובה מאשר לשבת וללמוד תשע-עשר שעות כיום בתיכון רגיל. גם ההורים הבינו עם הזמן".

שלהם ללמידה דווקא יותר גבוהה".

כלומר הם גמורים מעניפות אז עכשיו הם יהיו שקטים בביתה?

"הם הרבה יותר מרוכזים. הם פרקו את האנרגיה הפיזית ואפשר ללמוד. ברור לי שזה לא מתאים לכולם, כי התוכנית מאוד אינטנסיבית".

וז תוכנית אליטיסטית?

"אני מכיר את המילים מצוינות, אחריות, רצינות. אלו המוטיבים שחשובים לנו. אחריות אישית בעבודה, בלימודים. למשל קשר עם חקלאים. אם הם לא מתאמים את העבודה, אין, לא קורה".

זאת אומרת שהם מתפעלים את זה לעצמם?

"כאן בני הנוער מרגישים שסומכים עליהם, שיש להם אחריות".

אז איפה הגבול? מה לא מתופעל על ידם?

"אין איזשהו גבול מסוים".

יש באן משהו מוזר. מצד אחד החבריה

האלו שברו את המסגרת, עזבו את הבית שלהם ויצאו החוצה מתוך חירות פנימית, רק כדי להימצא בהכי מסגרת שיש. הרבה יותר נוקשה מוז של תיכון. מה הפרופיל שאתם מחפשים?

"אלה שיש להם קשיים עם מסגרות לא יוכלו להצליח אצלנו", מסכים מאיר. "אנחנו מחפשים חבר'ה שרוצים עשייה משמעותית, תלמידים טובים שרוצים להוציא בגרות טובה, לחיות בקבוצה. כאלה שיש להם חוסן מנטלי. אנחנו מחפשים חבר'ה מעולים. אני לא מתבייש להגיד את זה".

מה עושה תלמיד עם בעיות למידה שרוצה להגיע לכאן?

"יש פה בעיות למידה כמו בכל מקום. אנחנו עוזרים להם".

ומה עם נוער בסיכון?

"לא. יש תלמידים מכל מיני רקעים, אבל כולם עם מוטיבציה גבוהה ויכולות גבוהות. מי שנמצא כאן בוחר לבוא לפה. אין פה פליטי מסגרות אחרות. זה שובר את הסטריאוטיפ של פנימיות".

איך ההורים הגיבו? הילדים סיפרו שההורים שלהם ממש התנגדו. החברים התנגדו עוד יותר.

"ככל שהורה יותר מתנגד, ככה אני יותר רוצה את הילד הזה. כי אם קשה להם לשחרר אותו, הוא כנראה איכותי. עם הזמן גם ההורים הבינו שיש פה משהו אחר. ההורים פתאום מספרים על ילדים שחוזרים הביתה לסוף שבוע או לחופש הגדול ומעצמם מתחילים לכבס, לקפל, עוזרים בניקיון, מדהים לראות את הילד מחובר עוד יותר למשפחה ולחברים שלו כי הוא לא רואה אותם כל השבוע. הם חוזרים עם גאוה. אנחנו כמו איוז סירת מטכ"ל לבני נוער, הם נמצאים בליגה אחרת".

הנוער העובד והלומד. כפשוטו.

"הלימודים מתנהלים באופן רגיל", אומר צפריר אורטס, הרכז הפדגוגי. "ההרחבה אצלנו [למידה מוגברת בהיקף של 5 יחידות] היא בחקלאות".

הבנתי מתלמידים שהלמידה פה מאוד פונקציונלית, לבגרות.

"כן אני מסכים עם זה, הלמידה מכוונת לבגרות".

שאלתי את כולם ואשאל גם אותך: הם לא מגויעים עייפים ללימודים?

"בתחילת השנה ממש רואים את זה עד שהמטרונום הבילוגי מתרגל לזמנים החדשים. יש לנו ארבע שעות למידה. כל שיעור נערך שעה וחצי ללא הפסקה, ויש שני שיעורים כאלו ביום לימודים. זה מאפשר לפתח נושאים לעומק. להבריל מבית ספר

רגיל, שבו נשארות למורה 35 דקות לזמן הוראה, בשיעור של תשעים דקות יש לי שמונים דקות זמן הוראה אפקטיבי".

זה מנוּבָּה בתוצאות?

"תוצאות הבגרות היו טובות, ממוצעים יפים - בהיסטוריה וספרות סביב 80, בחקלאות [המקצוע המורחב] 89. כל התלמידים במחזור עברו את הבגרויות ללא

"קיבוצים שלמים בנגב מגדרים את עצמם בגדרות תיל ובתעלות חפיה, והכול נגד גַנְבוֹת... אין שמירה מטעם המדינה"

נכשלים וגם סטיית התקן [פיזור הציונים סביב הממוצע] היתה יחסית נמוכה".
למה דווקא חקלאות?

"גם הנוער שגדל במושבים וקיבוצים לא מחובר מספיק לאדמה", אומר מאיר. "אני מאמין שהמודל שלנו יהפוך עם השנים לזרם המרכזי בחינוך בישראל. יכול להיות שזה לא יקרה ברור שלי. יכול להיות שזה יקרה אחריי, אבל זה ברור שהילד צריך מעשה לצד לימוד, ולא רק לימוד".

למה? אפשר לפרוק אנרגיה גם באמצעות מד"סים ובניין ועוד דברים.

"יש משהו בחקלאות... ההתלככות הזאת עם הקרקע, עם האדמה. לא תמצאי אותה באף מקצוע אחר".

אולי המוטיבציה שלכם בלבלית? אין חקלאים; לקיבוצים ולמושבים אין דור המושך.

"פה בערבה דווקא חוזרים לחקלאות. חוזרים כי מבינים שזה האזור הכי טוב לחנך בו ילדים וברור שיש פה בעיה של דור המשך. אין הרבה חקלאים צעירים. הגיל הממוצע הוא 63. אם יצא מפה חקלאי אחד או שניים אני אשמה, אבל זאת לא המטרה".

אז מה המטרה?

"המטרה היא צמיחה אישית. לבחור במשימות ערכיות אבל לא בהכרח בחקלאות".

הפוליטיקה של ההתעלמות מן הפוליטיקה

יש לך טרמינולוגיה ימנית קלאסית:

עבודה עברית. להשאיר את האנשים בארץ. לשמור על יישובי ספר. לשמור על גבולות...

מאיר: "אנחנו לא מתעסקים בזה וגם בני הנוער בתוכנית שלנו לא מתעסקים בפוליטיקה. אנחנו מדברים נטו על ערכים ועל להיות בן אדם יותר טוב ועל לעשות למען החברה וערכות הדרית".

אבל עדיין אתם הולכים לעזור לחקלאים יהודים ולא לחקלאים ערבים.

"אין פה בערבה חקלאים ערבים".

אבל השומר החדש פרושים בכל הארץ.

בצפון יש חקלאים ערבים.

"הארגון הוא בהגדרה א־פוליטי. הוא עובד עם משרדי ממשלה. אנב, רוב החקלאים הם בכלל מתנועת העבודה. יש פה משהו שהוא במהות שלו ציוני, ארץ ישראלי. אנחנו שומרים מפני מי שבא לגנוב - לא משנה אם זה בדואים או יהודים. אנחנו באים לעזור לחקלאים".

אתה מדבר על בני נוער שבאו לתרום ולעזור ובסופו של דבר הם תורמים לאינטרסים של אנשים פרטיים.

"האנשים הפרטיים האלה", אומר מאיר, "החקלאים, מחזיקים את הגבולות של המדינה. את הקצוות. יש משבר מאוד גדול בחקלאות. רק בערבה כתשעים משקים ננטשו ונסגרו בעשרים השנים האחרונות. זה אחוז מטורף. זה קרה כי אין תמיכה וידיים איכותיות שעובדות, ויש כאן בעיה לאומית של קיבוצים שלמים שחווים פגיעות על רקע כלכלי: גַנְבוֹת, סכסוך רועים, תחזוקה יקרה, פולשים ובעלי חיים וגם על רקע לאומני - ניסיון לגרום לחקלאים לעזוב את השטח. בסוף החקלאי אומר: 'לא שווה לי לגדל פה. לא שווה לי להחזיק את השטח'. כיום קיבוצים שלמים בנגב מגדרים את עצמם בגדרות תיל ובתעלות חפיה, והכול נגד גַנְבוֹת".

איפה המדינה?

"זהו, אין שמירה מטעם המדינה. יש מחסור בכוח אדם במשטרה ובמג"ב והפורענות נגד החקלאים הולכת וגדלה. אנחנו מגייסים מתנדבים לעזור לחקלאים, להיות העיניים בשטח, נוסף למג"ב, לסיירת הירוקה, לכל הכוחות שפועלים למען שמירת שטחי החקלאות. אני מכיר חקלאי שמחזיק עשרים אלף דונם - שזה שווה ערך לגודל של העיר הרצלייה, כך שזה מעבר לעסק הפרטי של האדם הבורד. יש פה מהלך לאומי".

עד כמה בני הנוער מעורבים במלחמה

על זכויות העובדים הזרים? הם מתעניינים בזה?

גם כאן מזכירה הרטוריקה של מאיר את זו של ראשית העלייה השנייה. "אנחנו חייבים

להיות טובים כדי שהחקלאי ירצה לקחת אותנו, לא כי אנחנו בני נוער ישראליים ולא כי חקלאי הוא ציוני, אלא כי החבר'ה שלנו עובדים לא פחות טוב מאף אחד אחר".

כמה משלמים להם?

"זה לא בריוק להם. הם מתנדבים. הם לא רואים את הכסף בחשבון הבנק שלהם".

משלמים לתנועת השומר החדש?

"לתוכנית. כחלק מההשתתפות בהוצאות של התוכנית. אנחנו לא רואים מזה משהו לכיס האישי. אבל התוכנית מסובסדת, חניך משלם על התוכנית אלף שקלים בחודש. כשהוא יוצא לעבוד בבוקר הוא מרוויח את המורה למתמטיקה שלו ואת איש הצוות ואת תנאי הפנימייה".

"ככל שהורה יותר מתנגד, ככה אני יותר רוצה את הילד הזה. כי אם קשה להם לשחרר אותו, הוא כנראה איכותי"

כלומר, גם לימודים, גם עבודה, גם שהות, גם בלבלה - הכול באלף שקל לחודש?

"זה מאוד זול. אבל עצם זה שהחניך יוצא לעבוד כל בוקר זה חינוך ליצרנות. לצד זה שהוא עובר קשיים מנטליים ופיזיים ועושה עבודה שוחקת, משעממת ומתמודד עם זה, יש פה אמירה: אני מייצר לעצמי את הלחם. את החמאה. אני יוצא לעבוד בבוקר כי אני מבין שזה חלק מהמחויבות שלי".

מי יותר זול? אתם או התאילנדים?

"אנחנו".

אז הם לא אוהבים אתכם?

"התאילנדים? הם מתים עלינו. הם לא רואים בזה תחרות כי כרגע זה עוד לא. הרעיון שלנו זה לא להחליף את התאילנדים או כל עובד קבוע, אלא לבוא לסייע לשבוע, שבועיים. לתת כתף ולהמשיך הלאה לעוד חקלאי".

ככה יעברו להן השנים היפות של התיכון... ואז הם מתגייסים?

"כן".

וזהו? נגמר?

"איפה! יש תנועת בוגרים של השומר החדש, שהחלה לפעול לפני כשנתיים". ■